

Folkungaland

Utveckling genom lokala idéer

STORA PROJEKT

Ett urval av stora projekt utförda
under programperioden 2014-2020

För några år sedan, under ett stort antal arbetsmöten, lade vi tillsammans med många intressenter grunden till vårt arbete i Folkungaland inför den här programperioden. Resultatet blev vår strategi.

Projekt som beslutas hos oss är fördelade inom olika insatsområden: livskvalité & attraktivitet, företagande, miljö, kommunikation och mångfald. Av dessa har livskvalité och företagande visat sig vara de mest populära.

Vi har beslutat och godkänt projekt som har dessa faktorer gemensamt: utveckling av verksamhet, stärka den lokala identiteten och locka till sig nya och fler klienter/kunder/besökare.

Jag är glad över att vi inte fördelade tillgängliga medel över samtliga år, utan att vi löpande prioriterade bra projekt, vilket vi fick många av. Resultatet blev att vi redan 2018 tecknat in tillgängliga medel till totalt mer än 25 projekt. Genom omfördelning av oförbrukade medel inom andra Leaderområden hoppas vi kunna besluta om ytterligare ett antal projekt.

Vi ger tre olika typer av projektstöd. I det här magasinet visar vi ett urval av intressanta projekt som fått antingen allmänt projektstöd eller projektstöd till företag. Projektstöd till företag är något nytt inom Leader och har snabbt blivit ett uppskattat inslag i vår verksamhet. Det tredje stödet, mikrostöd, har vi tagit fram ett särskilt magasin för.

Här i magasinet finns exempel på projekt från de sju kommuner som ingår i Folkungaland. Vi visar även två egna projekt varav det ena är vårt integrationsprojekt som har fått såväl nationellt som internationellt erkännande och uppmärksamhet. Det andra har haft fokus på lanthandeln betydelse för landsbygden. Barnboken som projektet tog fram för att visa hur man kan gynna lanthandeln har spridits nationellt.

Min förhoppning är att magasinet inför kommande programperiod ska ge en bra bild av möjligheterna att utveckla landsbygden med projektstöd för lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden.

JAN OWE-LARSSON

Ordförande, Leader Folkungaland.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

3	Det här är Folkungaland
4	FINSPÅNG
6	Projekt Skansen
	LINKÖPING
8	Humleodlarförening i Östergötland
10	Upplev landsbygden med funktionsnedsättning
	MJÖLBY
12	Multiarena Mantorp
14	Degdrömmar
	MOTALA
16	Tjällmo boule- och aktivitetshall
18	Fisketurism i Östergötland
	NORRKÖPING
20	Vånga bygdegård Klippan
22	Snöglädje på längden i Östra Folkungaland
	VADSTENA
24	Transnationellt projekt för hållbar turismutveckling
26	Art Camp
	ÅTVIDABERG
28	Ladugårdsprojektering
30	Utveckling Hannäs
	FOLKUNGALANDS EGNA PROJEKT
32	Ny på landet
34	Att göra mer lönar sig
36	Röster från projekten
38	Styrelsen
40	Kontakt

Det här är Folkungaland

Det här är Folkungaland

Folkungaland är en ideell förening som finns i hjärtat av Östergötland. Vi ingår i en "familj" av 48 leaderområden i Sverige och dryga 2000 liknande grupper i hela Europa.

Vi brinner för landsbygdsutveckling och vill skapa förutsättningar för "det goda livet" på landet och göra det tillgängligt för alla. Detta gör vi genom att stödja projektidéer som syftar till att:

- stärka företagande och skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen på landsbygden
- öka livskvalitet och attraktivitet
- verka för minskad miljöpåverkan och bidra till en bättre miljö
- förbättra fysiska och digitala kommunikationer
- öka mångfald på landsbygden

Folkungaland finansieras av deltagande kommunerna och Europeiska Jordbruksfonden. Vi är verksamma inom följande områden: Finspång, Linköping, Mjölby, Motala, Vadstena, Åtvidaberg och den västra delen av Norrköping.

Organisation

Folkungaland har ett lokalt baserat trepartnerskap som beskrivs i vår lokalutvecklingsstrategi och i stadgarna för den ideella föreningen. Styrelsen (Local Action Group/ LAG) är beslutande i vårt arbete. Folkungaland har även utsett ett arbetsutskott som är en stödfunktion för att effektivisera verksamheten. Samarbete med andra utvecklingsaktörer i området är av stor vikt.

Vår vision

Folkungalands vision är att stödja projektidéer som skapar förutsättningar för "det goda livet" på landet och göra det tillgängligt för alla. Vår vision görs levande på flera olika sätt: genom styrelsens arbete, i vårt kansli, i Folkungalands magasin, på hemsidan, genom samarbetspartners, och inte minst i de utvecklingsprojekt som vi prioriterar.

Vårt arbetssätt

Folkungaland ska arbeta med lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden. Privat, ideell och offentlig sektor ges möjlighet att tillsammans engagera sig i utvecklingen av sin bygd och kunna få stöd för sina utvecklingsprojekt. Det kan vara både på landsbygden och i staden. Tanken är att lokal utveckling genomförs mest effektivt av dem som bor och verkar i ett område.

Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden är också ett av de stöden som finns i det svenska landsbygdsprogrammet för att nå målen i EU:s tillväxtstrategi. Man arbetar under en programperiod som löper under sju år. Eftersom det svenska landsbygdsprogrammet godkändes av EU först i maj 2015 har vi idag en förlängd programperiod. Förlängningen innebär att projekt kan genomföras fram till slutet av december 2022.

Pulkabacke och boulebana

Barnen fick en bättre pulkabacke och PRO en ny boulebana. Det blev ett mervärde för de boende på Berggården som även fått en väg till platsen. Vid starten på projektet deltog många Rejmyrebor, även förskolebarn.

Per Nilsson, Lennart Svensson, Thomas Lindholm och Bengt-Erik Jacobsson (utan inbördes ordning) vid boulebanan.

Lokala initiativ är inget nytt i Rejmyre. Invånarna är aktiva och tar itu med det de ser behöver en hand. Den gamla bensinstationen som idag både är nostalgimack och fungerar att tanka på, är ett exempel på vad som tagits om hand till gagn för orten.

Projekt Skansen är intressant på många sätt, inte minst kan det sammanföra generationer på ett naturligt vis. Det har även ökat säkerheten för barnen och livskvaliteten för de äldre. Insatsen, tillsammans med annat, bidrar i förlängningen till ortens attraktionskraft.

Per Nilsson, Lennart Svensson, Thomas Lindholm och Bengt-Erik Jacobsson berättar hur projektet kom till:

– Anledningen till att det heter projekt Skansen beror på att det fanns en gammal byggnad som hette Skansen som stod på ofri grund. När den revs, den låg i anslutning till äldreboendet Berggården, så tittade vi på det och frågade oss: Vad kan man göra med det här?

– Då kom vi fram till att ett av problemen var att barnen i samhället hade använt en backe som går från

Berggården och ut till stora vägen till pulkabacke. Det var inte lämpligt och då kom vi på att vi kunde flytta in pulkabacken i det här området istället.

– En annan sak var att Vallonbygden i Finspång hade sålt sina fastigheter och i samband med det försvann en PRO-lokal. Det blev andra hyror så de kunde inte vara kvar. PRO hade också en boulebana på deras mark så då saknades en boulebana.

– Vi bestämde oss för att göra ett projekt med boulebana för PRO och en pulkabacke för barnen.

– När vi startade upp det här samlade vi ihop företrädare för förskolorna, för PRO och företrädare för Berggården eftersom platsen ligger i anslutning till äldreboendet.

– Vad som var roligt när vi började och röjde sly var att förskolor och alla var med. Barnen tyckte det var jätteroligt. De fick saft och kakor också.

Avlöpte genomförandet av projektet som planerat?

– Det enda som vi inte räknat med var att grannar som bodde i området kom med önskemål. De tyckte att den

Full fart i den nya pulkabacken. (Foto: Bert Kindåker)

gamla gångvägen, nedanför backen, som var vedertagen gångväg och närmaste vägen till busshållplatsen för de som bor där borde få belysning.

– Vi har i många år från byrådet frågat om belysning och nu fick vi in det i projektet.

En annan sak var att invigning av pulkabacken inte kunde ske förrän det blev snö. Det kom snö så småningom och det blev en glad invigning av pulkabacken.

Vid barmark är förstås pulkabacken bara en backe men man ser att den är kul. Vid foten av backen finns gångvägen som nu har belysningsstolpar. Högst upp finns boulevanen som har tävlingsmått. Mellan den och backen

finns en bod. Den tjänar som förråd men har också en generös väggfast bänk under tak för den som vill sitta en stund. Grillplatsen alldeles framför kompletterar den trevliga inbjudande känslan.

Det har också kommit till en ny väg till äldreboendet Berggården som nästan bokstavligen ligger vägg i vägg.

– De äldre tycker det är roligt att se när ungarna åker pulka. Det är ett mervärde för dem att det händer något.

Resultatet av projektet är mycket fint. Per Nilsson, Lennart Svensson, Thomas Lindholm och Bengt-Erik Jacobsson ser stolta och nöjda ut. De tillägger:

– Utan stöd hade vi aldrig kunnat göra det här.

Pulkabacken sedd från gångvägen. Belysningen längs vägen är på plats.

Invigning.

Foto: Bert Kindåker

Projektägare: Rejmyre Byråd
Insatsområde: livskvalité & attraktivitet
Stödtyp: allmänt projektstöd

Ett stort generationsöverskridande samverkansprojekt. PRO, äldreboende och skolor har ingått i styrgrupp och referensgrupp. "Till Rejmyre söker sig idag många yngre familjer p g a billiga huspriser och i våra diskussioner har vi insett vikten av att skapa möjligheter för fritidsaktiviteter.". Sådant har stor betydelse för ortens attraktionskraft att flytta till och för både nyinflyttades och redan på orten boendes trivsel. Man hoppas projekt Skansen blir ett första steg mot andra projekt t ex lekpark och minigolfbana.

Beslutade men ännu inte finansierade

Kombuchabryggeriet tar steget vidare från hobby till verksamhet som ett nästa steg efter ett framgångsrikt mikropjekt. En ny vedugns-pizzeria med café och inredningsbutik i Igelfors. Det är två beslutade projekt som väntar på medel.

I Finspångs kommun har det hittills bara genomförts ett stort projekt under innevarande programperiod.

Det betyder ändå inte att det förblir så. Två stora fina projekt är beslutade med villkoret att det kommer nya pengar till dem från Jordbruksverket som kan omfördela medel. Folkungalands tilldelade pengar är för närvarande slut.

Foto: Finspångs bryggeri

Foto: Finspångs bryggeri

Det ena projektet, Finspångs Bryggeri möter efterfrågan av kombucha, är en fortsättning på ett framgångsrikt mikroprojekt som är ett av tre nominerade som Bästa mikroprojekt till 2019 års Folkungagala. Finspångs Kombucha har en efterfrågan på sina produkter som inte är möjlig att möta på hobbynivå. Sedan en längre tid har allt som producerats sålts och det har funnits avsättning för betydligt större kvantiteter. Intresset för kombucha är mycket stort. Steget från hobby till näringsverksamhet är ofta stort. Finspångs Kombucha använde Folkungalands

mikrocheckar för att komma vidare och ha en grund för att kunna ta steget om man vill. Det steget kommer man alltså att ta.

Drycken kombucha, gjord på fermenterat te, har mycket gamla anor och sägs ha stor hälsofrämjande effekt. Den kallas Livets elixir i Asien. I projektet ingick den så viktiga IP-certifieringen så att produkterna kan säljas i vanliga livsmedelsaffärer. Etiketter till flaskorna togs fram för att bygga varumärket.

Projektägare: NINKI- Företags- och Samhällsutveckling med Ansvar och Mening AB
Insatsområde: företagande
Stödtyp: projektstöd till företag

Det andra projektet som är på gång, Hallströms hemlagade, är ett bidrag till att göra landsbygden mer attraktiv och att boende ska känna sig trygga. Tanken med projektet är att skapa förutsättningar för en verksamhet som utgörs av en ny vedugns-pizzeria, ett café samt en inredningsbutik med återvunnen inredning. "Vi vill bli en trygg och härlig mötesplats för gemenskap kring mat och samtal om vård, hälsa och samhällsutveckling.", skriver man i ansökan.

Verksamheten ska bedrivas i makarna Victor och Vivi Hallströms egna lokaler, i den sedan länge nedlagda affären i Igelfors. På orten och i den omgivande bygden saknas liknande utbud och framför allt understryker man avsaknaden av en naturlig mötesplats. Närmaste pizzeria finns 1,5 mil bort och till centralorten Finspång är sträckan 2,3 mil. I förlängningen är det här också en miljömässigt god satsning då bilåkandet lär minska med tillkomsten av den här sortens samhällsservice i närområdet.

Foton: Vivi Hallström

Projektägare: Victor Hallström
Insatsområde: företagande
Stödtyp: projektstöd till företag

Vivi och Victor Hallström äger sedan 2006 ett hus och en lanthandel från slutet av 1800-talet. Lanthandeln var en ICA-butik mellan 1953-1977. Sedan dess har lokalerna använts som förråd.

Lär på nytt om gammal växt

Efterfrågan är stor men ändå råder en stor brist på inhemskt odlad humle. Intresset för humle har ökat, mycket på grund av det stora antal mikrobryggerier som växt fram. Ändå är kunskapen om hur man odlar humle kommersiellt fortfarande liten.

Foto: Jeanette Uner

Agnes Jonsson vid humleodlingen.

Lång som en humlestör är ett uttryck som troligen de flesta hört. En försiktig gissning är att vad uttrycket egentligen refererar till är en insikt som hos många kan vara på väg att falla i glömska eller redan ha gjort det. Detsamma gäller kunskapen om humleodling.

Foto: Jeanette Uner

På Klostergården, Hushållningssällskapets försöksgård, finns en humleodling. Här kan man se vad en humlestör verkligen är. Varför odlar man då humle här?

– Det gjordes ju en förstudie där Hushållningssällskapet var med, berättar Agnes Jonsson på Hushållningssällskapet. Då var det flera olika aktörer som var med för att se hur förutsättningarna för humleodling i Östergötland ser ut. Utifrån det startade vi vår odling som egentligen skulle vara ett sortförsök från början.

– Vi har runt 100 plantor här.

– Mikrobryggerier har skjutit upp och de vill gärna att det ska vara lokalproducerat. I dagsläget kan man kanske få tag på lokalproducerad spannmål. Humle importerar man fortfarande från Nya Zeeland, Sydafrika, Tjeckien och överallt från hela världen. Hur lokalproducerat blir det då? Av den anledningen så har vi efterfrågan av svensk humle i alla fall från de här bryggerierna som ökat mycket.

– Det behövs fler odlare då det knappt finns en handfull större odlare i Sverige. Den största är i Skåne. Jag är ganska säker på att de redan sålt sin skörd för i år.

Foto: Agnes Jonsson

Växten har en ovanlig historia här i landet:

– Humlen är en av de få, kanske den enda, växt som varit lagstadgad som man var tvungen att odla, säger Agnes Jonsson. Då hade alla som var tvungna att ha humle sina sorter. De gick att odla. Många av dem finns kvar om man åker ut i skogen och hittar gamla torp. Ändå är steget mellan enstaka plantor och att idag odla kommersiellt väldigt stort. Med humlens historik i landet är det lätt att tro att det bara är att sätta igång med odlingen, men det finns en rad faktorer som inte är självklara.

– Vilka sorter kan man odla här i Östergötland och hur gör man? Det är en liten kunskap som försvunnit. Förr kunde alla odla. Nu är det ingen som vet. Hur får man det att bli kommersiellt storskaligt?

15 gram humle.

En annan sak är att om man odlar en kommersiell sort i exempelvis Tyskland så smakar den på ett speciellt sätt och odlar man den här smakar den på annat sätt.

Skörden av humle är även det ett eget kapitel och tröskor finns inte mer än i något enstaka importerat exemplar i Sverige. Än så länge är det alltså bara att handplocka som gäller. Det tar tid.

– Det hundratal plantor vi har plockat ifrån tar tio minuter per planta, berättar Agnes Jonsson. Nu har inte de varit jättestora och jag tror att vi bara har 0,2 hektar. Det är ju ingenting. Ska man producera stora mängder så behövs ett antal hektar och då börjar det skjuta i timmar. Så har de kort skördefönster. Det är mycket med humleodlingen som blir väldigt manuell för att vi inte har den tekniken i Sverige.

Foto: Jeanette Uner

Ett studiebesök vid humleodlingen på Klostergården när Folkungabussen stannade till. Med på bussen var politiker, tjänstemän från Jordbruksverket, kommun och andra offentliga aktörer, föreningsfolk samt företagare i trakten.

Kostnaden att importera maskiner är höga och odlingarna här är inte tillräckligt stora för att det ska bli lönsamt.

Vad vet ni nu?

– Det tar mycket tid, en hel del pyssel, många moment, när du väl planterat på våren ska du binda upp dem när de når en meters höjd, reducera skott, se till att snörena är hela, att plantorna är friska, har övervintrat, att ogräs är borta och så vidare.

– Vi har också lärt oss att det växer bra. De svenska sorterna som vi odlar mognar tidigt och bra medan de andra sorterna inte alltid hinner mogna alla år. Vårt klängsystem är kanske inte heller det bästa.

Projektägare:
Östergötlands Hushållningssällskap
Insatsområde: företagande
Stödtyp: allmänt projektstöd

Syftet med projektet är att öka kunskapen kring att odla humle i Sverige. Målet är att skapa ett nätverk för kunskapsspridande om humleodling för att kunna utveckla den svenska humleodlingen. Projektet består i att genomföra fältvandringar, seminarier och studieresor samt skapa en humleförening.

Olika upplevelser men lika viktiga

Det finns grupper som har svårt att få komma ut på landsbygden. Projektet vänder sig därför i första hand till personer inom LSS. En insikt som framförs är att en upplevelse för någon behöver inte vara så för andra.

Lars Karlsson

– I Linköping har den här gruppen mycket stöd av konsulenter, säger Lars Karlsson.

Det är lätt att tro att det räcker men Lars Karlsson fick en insikt under ett studiebesök:

– Jag var ute på något boende. Någon sa det skulle vara så kul att åka ut på landsbygden, och så satt de på ett boende och tittade ut genom fönstret. Det var väl egentligen det som födde idén att kanske vi skulle kunna göra det på deras villkor.

Just det här med individens villkor är där allt börjar och slutar för att upplevelsen ska bli bra och alls möjlig. Det är mycket man lätt missar.

– Ibland så glömmer man att den här gruppen kanske kan få ut något av mötet med ett djur även fast de inte är nära och klappar, fortsätter Lars Karlsson. En del klarar av det, att gå nära och klappa, men en del tycker det är bra

även om de är några meter ifrån. Det finns en stor rädsla i den här gruppen för landsbygd och främmande nya saker, framför allt mot djur också.

– Vi har märkt att några passar 20 meter ifrån djuren. De får en upplevelse av det. Vi kanske tänker att för den där personen var det inget speciellt, men det har man upptäckt när man kommit hem att de beskrivit och tyckt det varit så roligt. Då kan det vara den här personen som man trodde inte hade det så kul, han var ju aldrig framme. Det kan vara de som pratar mest om besöket.

– Vi har försökt tänka gör på deras villkor. Det som är så roligt är att man ser är att människor är olika, olika sjukdom, olika bakgrund och så men den här gruppen är verkligen olika, även inom gruppen. Den ena gången är aldrig den andra lik.

– Man kan aldrig veta i förväg hur de ska reagera och känna. Det är ganska kul faktiskt.

En upplevelse för någon behöver alltså inte vara så för andra.

- Man kan ju ändå hitta någon sorts mainstream som många gillar.

- Ibland har man ju inte gett alla förutsättningar. Man har pratat mycket om att man kan arbeta på gårdar. Det är en grupp som tycker det är jättebra. Sedan finns en annan grupp som aldrig skulle vilja arbeta på en gård men bara komma ut och få lukta är en upplevelse för dem och en liten semester.

- Vi har samarbetat med en gård. Där har vi haft personer som testat och tyckt det varit kul. Då har man väckt ett intresse.

Man använder ju ofta uttryck om att alla ska känna att de har en plats, att de tillhör något, att de betyder något.

Hur är det med den här gruppen?

- Det är viktigt att alla ska känna att de har en plats. I den här gruppen och i många andra är det inte så självklart. Det är ofta svårt när man inte är inne i det.

- Även de som bjuder in grupperna kan få ut lite av det här, lite nya perspektiv. Det är ju också en marknad för dem. Det handlar inte bara om den här gruppen utan det handlar om att tillgängliggöra och det är kommersiellt värdefullt för de här turistföretagen. "Tänk på de här grejerna".

- Just tillgängligheten är samma för barnfamiljer som för den som sitter i rullstol.

- Ofta är det här bönder som kan fixa till det mesta.

Vilka vänder ni er till?

- Alla inom LSS personkrets så både fysiska och mentala begränsningar. LSS är vår huvudmålgrupp. Fördelen med gruppen är framförallt de som har svårt att komma ut kan komma ut.

- Sedan finns en del med kraftiga handikapp som gör det olämpligt. Tyvärr är det en liten grupp som inte kan delta.

Hur många har deltagit i de här aktiviteterna?

- Hittills har ett 80-tal har deltagit. Vi hade ett mål på 120 men vi har den här sommaren också. Projektet är förlängt till september 2019.

Det finns planer på att följa upp det här med studiecirklar men det har varit svårt att genomföra.

- Jag hoppas man ska få med sig en tankeställare. Alla människor har ett värde och alla kan få en upplevelse. Man behöver inte åka till Thailand för att uppleva, det kan vara i det lilla.

Projektägare:
Studieförbundet Vuxenskolan
Insatsområde: mångfald
Stödtyp: allmänt projektstöd

Projektet riktar sig till personer mellan 16-24 år inom LSS- verksamhet inom de kommuner som ingår i leader Folkungalands område. I första hand är detta projekt riktat mot människor med intellektuell funktionsnedsättning, men tanken är att även övriga inom LSS-personkretsar skall bjudas in.

LSS = Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Banor på banan

Tanken på att använda travbanan till fler sorters hästsport är inte ny men nu är den förverkligad. Med två ridbanor inne i travovalen kan tävlingar anordnas. Om allt går som man hoppas är det här bara början för det ska bli mer.

Ibland finns gupp i vägen till målet. Så var det för Mantorpstravets tankar på en multiarena.

- Det började egentligen 2013 med att vi tillsammans med Örebro och Sundbyholm i Eskilstuna sökte pengar genom Tillväxtverket och EU:s strukturfonder, berättar Åsa Waern.

- Vi fick avslag. Det borde vi inte fått för att Tillväxtverket gjorde fel i sin hantering.

Åsa Waern vid travbanan. De nya ridbanorna syns i bakgrunden.

För att göra en lång trasslig historia kort så var den vägen stängd även sedan Tillväxtverket medgett sitt misstag.

- Sedan sökte vi pengar genom Leader istället. Tanken var att vi skulle bygga både ridbanor och islandshästoval men nu när vi sökt genom Leader så minskade vi ner projektet och tog bara ridbanorna. Vi vill ju fortsätta senare med nya projekt och bygga ut travovalen till 1200 meter och en islandshästoval men det är inte inom det befintliga projektet.

- Det gick fort för man har bara tagit bort själva gräsvålen cirka en decimeter och lagt bärlagret ovanpå det. Innerplanen var lite sned så de har byggt upp den. De började i maj och hade uppehåll på grund av tävlings-schemat. Den skulle varit klar till midsommar men det dröjde till en bit in i juli.

För några var den omfattande torkan under sommaren bra för det gick att köra in med lastbilarna, 100 stycken lass.

- Vi trodde först vi skulle behöva göra vägar in men det behövdes inte. Bärlagret behöver regn för att packa till sig men det kom ju inget.

De nya ridbanorna inne i travovalen.

– Materialet på banorna ska kunna ligga tio år. Däremot behöver vi personal som vattnar och så. Det är sand med fibertrådar, små tygbitar i den så kallade fiber-sanden. Som tävlingsunderlag är det utmärkt.

– Vi har dammar med vatten. Just vattningen är en utmaning då det går åt mycket vatten. Den här typen av underlag kräver väldigt mycket vatten och det är snarare risk med för torrt än för vått. Den totala ytan för båda banorna är 1 100 kvadratmeter.

Hur är upplägget för de här banorna och tävlingarna?

– Tanken är att det inte bara ska vara en travbana, det ska vara en multisportanläggning för hästar, säger Åsa Waern. Mantorpstravet ska inte anordna ridtävlingar utan det är klubbarna som kan komma hit och anordna, skriva avtal med oss för att anordna en tävling.

– Alla ridklubbar ska ha möjlighet att anordna ridtävlingar så man inte vänder sig mot några stycken och stänger ute andra. Vi vill bara öppna så att alla ska kunna få anordna. Sedan är det klart att det kostar en del att driva en sådan här anläggning. Det kräver väl att det är en lite större tävling eller lite fler ekipage så det går runt. Nu på hopptävlingarna var det maximalt antal anmälda. Det gick inte att vara flera.

Vad kostar det här Mantorpstravet?

– Det här är ju en potentiell intäktsskälla för travet även om vi inte ska ta priser som suger musten ur ridklubbar. Man måste hitta en balans. Vår nya arenachef håller på att diskutera med ridklubbarna om olika typer av avtal, prisbilder med mera för att hitta rätt.

Det finns ju multiarenor på flera håll. Är det snart för många eller behövs ännu fler?

– Det var också en fundering när vi sökte från Tillväxtverket. Var det en risk att marknaden skulle bli mättad? Vi kontaktade Svenska ridsportsförbundet som sa den inte är mättad och kommer nog aldrig bli det, då banorna är så spridda geografiskt.

Ni har ju fler idéer om att utveckla arenan. Hur ser era planer ut för att gå vidare?

– Vi tittar på att göra ytterligare saker som att bygga ut travovalen och att anlägga en islandshästoval, svarar Åsa Waern. Hittar vi bara pengar sätter vi igång direkt.

– Tanken att islandshästovalen också ska ligga på innerplan. Bäst vore att förlänga travovalen först och sedan islandshästovalen så Mantorpstravet kan använda den som en defileringsvolt.

– Om det blir kombinerad defileringsvolt och islandshästoval så blir islandshästovalen lite större och den första belysta islandshästovalen i Sverige.

De nya ridbanorna inne i travovalen sedda från restaurangen.

Projektägare:
Östergötlands Travsällskap
Insatsområde: företagande
Stödtyp: allmänt projektstöd

Syftet med projektet är att utveckla Mantorpstravet till en multiarena för en bred hästsport och ge ökade möjligheter för regionens ridklubbar att anordna träning och tävling med häst. Vidare är syftet att påbörja utvecklingen av ett näringskluster med inriktning häst genom en studie av framgångsfaktorer för skapande av näringskluster. Syftet är dessutom att erbjuda en test- och försöksplats för forskning och utveckling inom de gröna näringarna.

Baktankar på nya Österlen

Väderstad Centralkonditori är något av ett landmärke och känt långt utanför Östergötland. Genom projektet Degdrömmar vill man, enkelt uttryckt, utveckla verksamheten genom att bevara kulturarvet som konditoriet utgör och representerar.

Ägarna sedan tjugo år, Helen och Thomas Schwenke, har genom trivsel, stor kundvänlighet och genuint sortiment av erkänt goda bakverk lyckats komma dit att man måste utöka.

Det är få platser eller kaféer som är så välkända som Väderstad Centralkonditori. Nämner man Väderstad så dyker oftast konditoriet upp i svaret från den man pratar med. Även bland människor som inte bor i Östergötland är Väderstad Centralkonditori känt.

Hur blir ett konditori beläget på en så liten ort så känt och välbesökt? Det är överraskande att höra att de inte ens haft en regelrätt marknadsföring. Ägarna sedan tjugo år, Thomas och Helen Schwenke, har genom trivsel, stor kundvänlighet och genuint sortiment av erkänt goda bakverk lyckats komma dit att man måste utöka.

– Jag har bakat så bra jag kunnat och min fru har tagit hand om alla gäster så bra hon kunnat, säger Thomas Schwenke enkelt.

Det nya huset bakom det välkända är vad han kallar nästa steg eller förlängningen på projektet Degdrömmar.

– Vi börjar med förlängningen, säger han. Förlängningen, det nya huset man bygger är för att få in mer produktion och mer platser för gäster.

– Det är ett exakt likadant hus som det som står, fast byggt i sten och lite större, berättar Thomas vidare. Tanken är det ska kännas som det kommer från 1800-talet och att det ska kännas som det stått innan det här som är byggt i början av 1900-talet.

Intrycket är viktigt för att bevara äktheten. Kulturarvet är mycket viktigt.

– Huset har funnits sedan 1914 som konditori. Vi själva har hållit på i 20 år.

Entrén har varit flaskhalsen på konditoriet även om själva fiket inne i huset har haft mer plats. Centralkonditoriet besöks idag av runt 250 000 personer per år. Mer plats betyder alltså inte tillräckligt med plats alla dagar.

Thomas Schwenke och ortens stora eldsjäl Kenth Kärrlander sitter bekvämt på konditoriets övervåning.

– Det har varit köer tjugo meter åt båda hållen. Till exempel cykelklubbar kan vara 100 personer som ställer sig i kö för de vet att vi fixar det här ändå.

Att det alls gått verkar orimligt men Schwenkes har löst sådant här och besökarna vet, som sagt, att de gör det. Ändå ville man förstås göra något för att förbättra situationen.

– Nu blir det bättre med genomflödet i och med nya ingången. Hela entrén blir annorlunda, flödet.

Väderstad Centralkonditori. Det nya huset och blivande entrén syns till höger.

I korta drag ska man inom projektet bygga en ny entré och parkeringsplats, ha installerat ett nytt ventilations-system och en ny ugn. Vidare ska man ha skapat ett nätverk med tio lokala företag och dessutom engagerat skolelever i projektet för att väcka intresse.

– I Degdrömmar ligger också marknadsföring, berättar Thomas Schwenke vidare. En broschyr ska göras.

– En viktig del av det här är att inte bara visa upp konditoriet utan även vad det finns för små underleverantörer runt omkring här som är viktiga för konditoriet.

– Vår lokala konstnär kommer måla en liten karta på landskapet här som visar varifrån vi tar allt från ärtskott

och sallad till jordgubbar, hallon, gurka och sådant. Det finns ju allt här.

Tänker nu ändra sortimentet?

– Vårt ställe ska vara väldigt försiktigt med nytt sortiment, säger Thomas Schwenke. Alla som kommer mindre frekvent än en gång i veckan vill ha samma sak och vill inte chansa på något nytt, helst vill de ha samma plats att sitta på.

Tre nyanställningar kommer göras.

– Idag står över 20 personer på lönelistan varav 8 är heltidstjänster. Hur många anställda det kommer vara om fem år vet jag inte.

– 2007 var SVT här och gjorde ett reportage på fem minuter och då frågade de om vi tänkte anställa någon, det var bara jag och min fru då. Jag sa att vi har inga planer på det.

– Man ska inte planera så mycket för det blir inte som man tänkt sig. Det som är jätteviktigt är att man inte tänker pengar utan produkt. Som vi tänker är att skapa glädje. Den produkten gör att det blir kapital som man kan växa vidare på. Utan marknadsföring.

– Vi vill skapa glädje för oss, våra anställda och våra gäster.

Interiörerna i konditoriet är som någons vardagsrum.

Projektägare:
Väderstad Centralkonditori AB
Insatsområde: företagande
Stödtyp: projektstöd till företag

Projektet avser att förbättra tillgängligheten till konditoriet. Man vill kunna etablera ett synligt nätverk av lokala råvaruproducenter genom att producera en folder med lokal information. Investeringar och ombyggnader som följd kommer ske. Central-konditoriet vill även etablera en lokal kontakt i Väderstad med skola, konstnär och Hembygdsföreningen.

En glesbygdens boulemetropol

PRO ville bygga ett allvädersskydd som täckte 40 procent av boulebanan. Det gick inte att få bygglov för detta men istället föreslogs att bygga en hall på idrottsplatsen. Den lösningen blev långt bättre.

Roland Bladh och Kjell Abrahamsson på idrottsplatsen. Inomhushallen syns i bakgrunden.

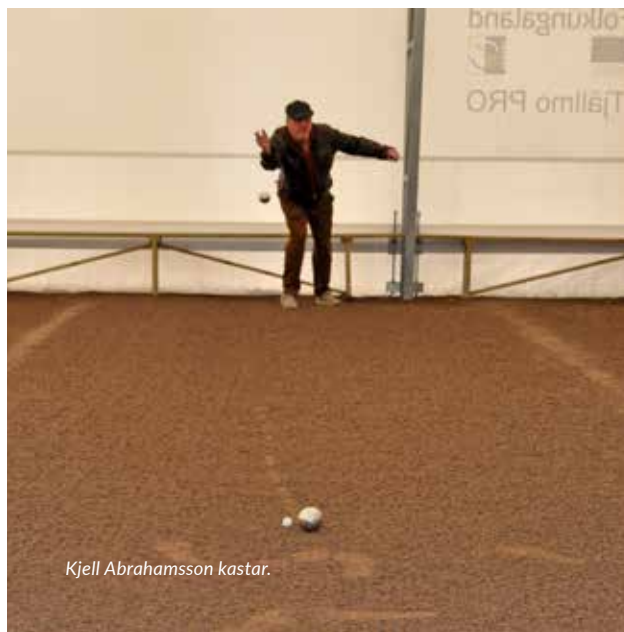
Tjällmo PRO var i stort behov av en väderskyddad boule- och aktivitetshall för att kunna ha spel och aktiviteter året runt. Idag står den nya hallen klar, fast på en annan plats än där man hade den gamla boulebanan och först tänkte sig bygga till.

Att spela boule och annat utomhus må vara trevligt under sommarhalvåret. Under vinterhalvåret är det inte lika trevligt och långa perioder inte ens möjligt.

– Vi körde fem månader om året och sedan var det slut, säger Roland Bladh och Kjell Abrahamsson. Nu är alla igång året om i den här gruppen.

Det som började med en motgång vändes snart till något ännu bättre än man förts hoppats på.

– Vi ville ha ett tält där som täcker 40 procent av banan för att ha allvädersskydd, men vi fick nobben av

Kjell Abrahamsson kastar.

Foto: Roland Bladh

Invigning.

kommunen. Då frågade de om vi inte har en idrottsplats som kan användas för det här?

– Får vi bygglov? då? "Ja.", svarade de.

– Vi gjorde ett nyttjandeavtal med Tjällmo IF. Idag ser vi bara fördelar i det. På andra sidan, där vi hade banan förut, fanns varken toalett eller vatten. Man kan ju inte begära att de som spelar ska springa hem till folk för att låna toaletten. Nu har vi tillgång till hela anläggningen. I det här finns förstås ett ge och ta.

– Tjällmo IF är bra att jobba ihop med. Vi får sitta ute på altanen, vi har tillgång till alla lokaler, kök, omklädningsrum, duschar och toaletter och vi får utnyttja dem hur mycket vi vill.

– De får utnyttja den här hallen för teknikträning för ungdomslag och damlag.

För att i korta drag vara ett kraftigt och väldigt tält på en stabil metallstomme är den nyuppförda hallen förvånande snygg. Man tänker mer på den som hall än tält.

– Den här konstruktionen är väldigt kraftig och skönt formad, säger Roland Bladh. Jag tycker den liknar en gammal saluhall. Det har stormat på rätt bra här för oss men tältet har klarat detta.

Underlaget i hallen är förstås valt för boule men kan mycket väl användas för andra aktiviteter, som nämnts ovan. Man håller öppet för och hoppas på att den här boulehallen kommer att användas till mer. Förhoppningen är att få in andra aktiviteter och andra aktörer med lämpliga aktiviteter.

Ni nämnde att täcka 40 procent av banan och här har ni nu en stor hall. Hur blev det där egentligen?

– Det var ju den vi hade där borta, om vi kunde få ett tält eller liknande. Vi har ju planer här, fem inne och sex ute. På sommaren öppnar vi upp. Regnar det så går vi in här. Är det väldigt mycket folk så kör vi både inne och ute. Räknar man in banorna ute så blir det 45 procent inomhus.

– Under vinterperioden räcker det här.

– När vi är som flest kan vi vara över trettio personer här inne. Fyra eller sex personer spelar på varje bana.

Hallen används flitigt. Inte bara Tjällmo PRO spelar boule här. Totalt handlar det om att hallen används 50 veckor per år, två gånger i veckan, och 60-70 personer i veckan. Man har haft bouleturnering mellan alla föreningar i Tjällmo. Det var 80 personer och tio lag som deltog. Här illustreras något speciellt med boule:

– Den äldsta som spelar är 88 år och den yngsta vi haft på en turnering, han var 7 år. Alla kan komma och spela. Det räcker med att ha en arm.

Ni är med andra ord nöjda med resultatet?

– Det höjer livskvaliteten och det känns jättebra, svarar Roland Bladh och Kjell Abrahamsson. Vi har lite värme, elvärme som står och blåser så vi får bort det råaste. Det går inte att värma upp en sådant här utrymme men det är ju kläderna som ska vara passande.

Foto: Roland Bladh

Full aktivitet inför färdigställandet.

Projektagare: Tjällmo PRO
Insatsområde:
livskvalité & attraktivitet
Stödtyp: allmänt projektstöd

Målet är att regelbundet kunna aktivera bygdens inneboende året runt utan att vara beroende av väderleksförhållanden. Vidare vill man lyckas öka intresset för fysiska aktiviteter för bättre friskvård för alla i bygd. "Ökat medlemskap i föreningar för att få bättre social kontakt med varandra samt kunna motivera ökad fysisk motion vilket kräver tillgång till lämplig lokal för aktiviteter under hela året." Hallen kan bli till nytta för Tjällmobygden med grannorter. Som en glesbygds boulemetropol i Östergötland.

Återskapa för nya möjligheter

Man vill återskapa några av de fantastiska vattenmiljöerna i Svartån, med många idag försvunna eller näst intill försvunna fiskarter. Här finns möjligheter framöver för stora inkomster från turism, rekreati- och arbetstillfällen.

Claes Wadsten vid Svartåfors kraftverk. I bakgrunden ser man de nivåskillnader som måste hanteras.

Det står i projektbeskrivningen att man vill "återskapa unika vattenmiljöer som tidigare fanns i området". En titt bakåt i historien förklarar en del av vad man syftar på. Före vattenkraftens tillkomst i Motala ström och i Svartån fanns ett helt annat fiskbestånd. Idag är det flesta av dessa arter försvunna.

En åtgärd som är avgörande för att återskapa möjligheter för fisk att vandra och även leka i Svartån och andra vattendrag är skapa fiskomlöp. Med vattenkraftverk på vägen är det inte alltid enkelt eller självklart hur man ska gå tillväga.

- Problemet är att vi måste över det är fyra meters skillnad. Det blir ganska djupt, jättedjupt och vattnet måste rinna.

- Odensfors ska göras samtidigt, säger Claes Wadsten. Får vi ordning på fiskomlöpen här i Svartåfors och i

Odensfors så är det klart från Roxen. Sedan är det klart med en tre mil lång sträcka utan hinder. Därefter har vi Mjölby kvar.

Man har gjort ett antal insatser och åtgärder men mer ska till. En rör lekbottnar.

- Vi har gjort i ordning väldigt fint och det finns fler åtgärder som ska till. På lekbottnar kan det inte komma ut sediment. Annars är det rätt så fint vatten lite ovanför Odensfors.

- Här är ganska fint men vi ser vid vårfloden på Roxen var Svartån kommer ut.

- Ett stycke upp är det lika klart som Vätternvattnet, kristallklart. Det är klart att det kommer ut några bäckar som ställer till det men annars är det fint. När vi rodde ner till några hundra meter ovanför Odensfors var det klart.

Projektbesök med kungen den 27 mars 2013.

Foto: Claes Wadsten

– 8 000 öringar är isatta, säger Claes Wadsten. Nu är de så gamla att de leker till hösten. De var två år när vi satte i dem och nu ska de vara cirka ett halvt kilo.

– Vi tittar även på Motala ström. Vårt mål är att vi vill ha tillbaka storöringen i Vättern, det är vårt högsta mål. Storöringen kan bli upp till 25 kilo. Den finns i Sommen och den finns i laxsjöarna men blir inte så stor. Största storöringen de fått är på 10-12 kilo.

– Det vi är oroliga för är om vi får lek av nors. Vi har tittat på norsen. Den försvann när man stängde av här. Det var Åke Wester som fick se det och undrade varför det inte finns nors. För 10-15 år sedan fick vi en överenskommelse med Tekniska Verken att de släpper på vatten under lekperioden. Vi har hoppats att vi ska få tillbaka norsen men vi har inte sett det än.

Skarven sägs ju ta för mycket nors. Hur är det med den i det här?

– En undersökning ska sättas igång med folk från båda sidor. Den ska ge fakta som alla kommer överens om att de galler. Hur ser leken ut på våren? Fungerar den och vad gör svårigheten? Är det skarven? Det är krig mellan folk. I Stockholm har de problem med skarv och säl med att sälen har sönder näten. Ingen vet alltså säkert än.

Fisketurismen som projektnamnet anspelar på ska inte komma till Svartåfors och Odensfors.

– Fiske ska vi inte ha här utan på andra platser antingen längre ner på Svartån eller också blir det fiskecamper längre upp som till exempel Anders Rockler har.

– Det kan bli fler bönder som har fiskecamper men det kommer dröja länge innan det kommer bli fiske. Vi måste först ha en levande biotop. Jag tycker det ska vara fisketurism men det dröjer innan vattnet tål fisket.

– Två barnböcker har det blivit totalt under resans gång. Det är Roland Arvidsson som gjort dem. Vi har gett direktiv för vad som ska vara med. Till exempel varför det är algblooming i Östersjön?

Man vill ha fisketurism i framtiden.

Foto: Claes Wadsten

Den 26 april 2019 anordnade Folkungaland en studieresa för politiker, tjänstemän från Jordbruksverket, kommun och andra offentliga aktörer, föreningsfolk samt företagare i trakten. Ett av resmålen var Svartåfors kraftverk.

Projektägare:
Motala kommun
Insatsområde:
miljö
Stödtyp: allmänt
projektstöd

Syfte: Att återskapa unika vattenmiljöer som tidigare fanns i området och som också kan skapa stora betydande turistinkomster för landsbygden och rekreatiomöjligheter för befolkningen i närområdet. Aktivitetsdag, biotopvård, skapa förutsättning för norsens fortplantning, isättning av Öring som odlats fram i projektet med mera finns med i planen.

Historiska fakta: Tack vare den rika förekomsten av ädelfisk jämfördes de förr med norrländska älvar. Det kom till och med sportfisketurister från Skottland under 1800-talet för det fantastiska fiskets skull. Man vill nu på sikt göra fisketurism möjlig och förhoppningen finns att en del arter åter ska leva och må gott i vattendragen.

Konstsnö ger mer

Med varmare vintrar har skidsporten fått allt kortare säsonger. Kimstad GOIF har ändrat på förutsättningarna genom att anlägga ett spår med konstsnö. Redan efter en vinter så finns tydliga positiva resultat.

Dammen fyller en central plats för konstsnön. Den blå containern är ett pumphus som med tiden ska kläs med panel så den blir en "röd stuga med vita knutar". Utöver det har den öppnade ytan med vattenspegeln en härlig strand med bänkar för de som vill sitta en stund och njuta. Gäss har upptäckt dammen och man har även siktat en havsörn här.

Intill idrottsplatsen i Kimstad har en damm anlagts. Den ingår i det projekt som drivits för att få ett skidspår med konstsnö. Vad har då en konstgjord nyanlagd damm med konstsnö att göra? Dammen är central för projektet och utvecklingen. Svaret från Kimstad GOIF innefattar därför flera steg.

Jonas Braam och Roger Strömqvist på bänken vid dammens strand.

- Leaderprojektet är det vi kallar etapp 1, berättar Jonas Braam. Det var grundförutsättningen för att över huvudtaget kunna göra snö till barnen och ungdomarna.
- Då är det som behövs en snökanon men den måste ha energi, el, sedan så måste den ha vatten. Det är så man gör snön.
- Man sprutar ut vatten i en fin dimma och låter den flyga långt. Innan den ramlar till marken ska kylan i luften ha frusit den till snö. Det är grundförutsättningarna.
- Kommunalt vatten är inte bra, fortsätter Jonas Braam. Det är för varmt så då måste det vara ännu kallare i luften. Här i södra Sverige är problemet att få tillräckligt många dagar med tillräcklig kyla. Kommunalt vatten är också för rent för snöpartiklarna vill gärna kärnbildas runt någonting. Om du har lite humus i vattnet som sprutas ut så fungerar det som kärnbildare och det blir snabbare en snökrystall.

- Vi har inget naturligt vatten på platsen. Det som ingår i etapp 1 är en vattenledning från Motala ström.
- Ledningen går till dammen vi gjort, dammen fanns inte innan. De sakerna är grunden. För etapp 2 visste vi inte om vi skulle få finansiering men det har vi fått via kommun och andra bidragsgivare. Det blev stamledning- ar med el och vatten under nya vägen på området.

Foto: Jonas Braam

Alla, även barnen, hjälpte till.

- Dammen kommer rymma över tio tusen kubikmeter när den är färdig, säger Roger Strömquist som både är eldsjäl i föreningen och har kört mycket av entreprenaden. Den är tre meter på det djupaste när den är fylld. Vid ena stranden av dammen finns en blå container, pumphuset, som tillhör etapp 2.
- Kommunen har finansierat pumphuset, tre kanoner och det fasta ledningssystemet, berättar Jonas Braam.
- Leader har finansierat första kanonen som även har en pump på vagnen. Det betyder att vi skulle kunna åka till en skola med kanonen och spruta. De andra tre kanonerna måste ha de 30 baren tryck som kommer från det här pumphuset.

Leaderkanonen möjliggör en extra nytta, om några skulle önska snö för någon aktivitet. Kanske till en annan skidklubb behöver det. Kimstad GOIF fick själva låna en kanon tre dygn 2016.

Det är en förvånande stor skillnad mellan konstsnö och natursnö, som inte bara handlar om väder.

Ett exempel från vintern: De som inte hade konstsnö började rapportera 21-23 januari och hade fina spår till den 5-6 februari. Den sjunde februari började mildvädret. 7-12 regnade det.

Roger Strömquist vid resterna av spåret den 18 april. Fortfarande fanns lite snö kvar.

- Den 13 februari var det kört, berättar Roger. Det var deras säsong. Den första snön vi sprutade var 22-24 december. Vi hade spår i 85 dagar.
- Det är skillnad på barn och ungdomars utveckling i skidteknik om de får åka tre dagar i veckan istället för att åka sex dagar på en hel säsong vilket vi fått göra förut.
- För första gången har vi kunnat ha ett planeringsmöte redan ett år framöver för nu vet vi att vi kommer ha snö. Att kunna planera sådant som tävlingar utan oro för snöbrist är värt mycket.

Besökare från många orter är en annan positiv effekt. Detta gynnar även Kimstads handel, pizzerior med mera. Skolor, förskolor och andra kommer också. För Folkungalands del så har integrationsprojektet *Ny på landet* varit här för att åka skidor och köra skidskytte. Ytterligare en positiv effekt är den sociala. Man lär känna varandra på orten i större utsträckning.

Foto: Jonas Braam

Projektägare:
Kimstad GOIF
Insatsområde:
livskvalité
Stödtyp: allmänt
projektstöd

Syfte: med projektet: är att främja längdskid- och skidskyttesporten i området och arbeta för ytterligare utökning av dess verksamhet. Målet är att säkerställa snö för snöglädje på längden i området östra Folkungaland, speciellt för barn och ungdomar då de inte kontinuerligt kan åka långa avstånd till konstsnöanläggningar för att åka längdskidor. Projektet har haft fyra huvudaktiviteter: planering, genomförande, marknadsföring och rapportering.

Tillbygge blev framgång

Från att utan tvekan varit i stort behov av upprustning har Vånga bygdegård, Klippan, fått mer ändamålsenliga lokaler. Resultatet i form av ökad uthyrning och liknande har inte väntat på sig.

Utbyggnaden är den lägre delen närmast i bild.

Bygdegården Klippan i Vånga har en lång historia och har inte varit bygdegård hela tiden. Gösta Svensson, Marie-Louise Andersson och Christina Zetterberg berättar om byggnaden och vad som gjorts både före och inom projektet.

- Den här byggnaden är från 1908 så vi har haft 100-årsjubileum. Godtemplarna ägde det här. Den hette Nykterhetslogen 3710 Frideborg.

Mycket har skett med bygdegården Klippan sedan 1908. På äldre bilder ser den ut att inte ens ha varit målad.

- Nykterhetsrörelsen drog sig bort 1993, sedan ombildades verksamheten och gick med i bygdegårdarnas riksförbund.

- Tilläggsisolering och plåt på fasaden kom nog på 1980-90-talet.

- Delen med toaletterna byggdes till under 90-talet och en annan entré gjordes 1993.

- Det har aldrig funnits några pengar för att göra någonting så underhållet har blivit lite åsidosatt.

Ovanpå allt så har den kostat att hålla igång.

- Pengar har kommit in genom uthyrning förr men det har inte varit så många uthyrningar. När det var såhär nerslitet var det inte så många som hyrde. Sedan hade vi direktel och det är rätt så dyrbart.

Dessutom är det ju ett stort hus att värma upp.

- Nu har vi vattenburet. Vi borrade för fjärrvärme 2003. Sedan blev det lite annorlunda.

Tillbygganden från samlingsalen med köket längst bort i bild.

Att göra något åt byggnaden har länge varit i tankarna men det skulle dröja några år innan en tillbyggnad blev möjlig.

– Vi började redan 2006 och hade planer på det här men så hade vi för dålig infiltrering till avloppet så vi fick inget bygglov. Vi hade eget vatten som vi borrade i samband med bergvärmen. Hela området blev tvunget att gå med i kommunalt vatten och avlopp. Vi hade inga pengar men på något sätt gick kommunen in med pengarna. Det var vi jättetacksamma för.

– När vi fick vattnet så var det bara att söka igen för bygglov då hade vi inte de problemen längre. Vi har golvvärme över hela i den här delen.

Projektet man drivit med medel från Folkungaland innefattade en tillbyggnad som skulle inrymma kök och en samlingslokal för kursverksamhet och social gemenskap "till gagn för ortens befolkning". Man tänker idag inte ens på att det är ett tillbygge. Så bra blev det. Serveringsdisken skiljer själva köket från samlingslokalen.

Man har dock haft en anledning att vara efterklok. Å andra sidan är det av den karaktären att det är sådant man märker först när allt är på plats:

– Sedan har Gösta fått lov att göra ett innertak. Ljudnivån var väldigt hög, det gick knappt att prata här. Vi tänkte inte på det när vi byggde. Det blev jättefint men akustiken blev totalt fel. Vi hade så högt i tak att det gick att sätta på det här fast vi sänkte taket med 8 centimeter. Ändå fick vi rätt så bra höjd och det blev stor skillnad.

– Det känns lite dumt att det finns ett fint tak bakom det här, säger de och skrattar. Sådant tar man med ett leende.

Bygdegården har blivit både fin och ändamålsenlig.

– Förut hade vi inte mer än ett bröllop på ett år. I år har vi haft fem. Det är en ljus och fin lokal. Köket har de alltid klagat på tidigare och det blev tillbyggt.

Klippan har spelat en stor roll i bygden och en del som varit här förvånas på ett härligt sätt.

– Vi är en liten ort men vi har haft ganska kända artister här som Svenne Rubins och Arvingarna. Vi tog bara in 180 besökare. Boppers har också varit här förut. Arvingarna åkte inte hem förrän kvart över fyra. De hade ingen brådska. De sa att vi kommer väldigt gärna en gång till. Här tokdansade alla. De spelade mycket längre än betalningen. Sedan tyckte de att publiken var så bra att de går ner mycket i pris bara de får komma en gång till.

Bygdegården har återfått sin glans och nu firas här bröllop, man har barnkalas och har även haft teaterföreställningen, Jord. Mycket annat är på gång och mer ska det bli, säger Gösta Marie-Louise och Christina.

Christina Zetterberg, Gösta Svensson och Marie-Louise Andersson i den stora salen.

Projektägare:
Vånga bygdegård, Klippan
Insatsområde: livskvalité & attraktivitet
Stödtyp: allmänt projektstöd

Tillbyggnad av offentliga samlingslokalen Vånga bygdegård Klippan i Norrköpings kommun, i Östergötlands län.
Tillbyggnaden skall innehålla kök och samlingslokal för kursverksamhet och social gemenskap till gagn för ortens befolkning.

Start på Sardinien

I Vadstena finns en mycket stor potential för turism. Här finns mer än den pittoreska medeltidsstaden. Landsbygden runt om erbjuder mycket för turister. Nu samordnas marknadsföringen för såväl inrikes som internationell turism.

Pittoreska medeltidsstaden Vadstena.

Ett mikroprojekt i form av ett uppstartsmöte ledde vidare till att gå vidare till ett stort transnationellt projekt.

– Leaderkontoret hjälpte mig att söka mikrocheck för att finansiera ett uppstartsmöte, ett planeringsmöte på Sardinien innan vi sökte det stora projektet, berättar Jessica Hallros, vd för Vadstena Turism & Näringsliv.

Jessica Hallros, vd för Vadstena Turism & Näringsliv.

Det stora projektet består av tre delar. Det ena är plattformsmärket, det andra studiebesök och det tredje en marknadsföringsdel.

– Vi har gjort den första delen, fortsätter Jessica Hallros. För del två och tre är vi beroende av de andra. Där är det de som inte får svar förrän i april. Vi kan inte gå vidare förrän vi väntat in dem.

När startade det större projektet, Transnationellt projekt för hållbar turism?

– Jag ansökte innan förra sommaren (2018) och fick svar under sommaren. Vi kunde börja med vår del lokalt under hösten. De internationella delarna måste vi avvakta med. Det är olika rutiner och det är tydligt att det är stor skillnad i beslutsgång och när man tar beslut i de olika länderna.

Den lokala delen i projektet är alltså avslutad.

Hur har det gått?

– Plattformsdelen är avslutad. Den har gått bra. Vi hade som vision att ta fram ett plattformsvarumärke för Vadstena som då alla aktörer kan samlas under när vi gemensamt marknadsför oss både i Sverige och mot utlandet. Det har fungerat jättebra.

Vad är det specifikt för Vadstenas omland? I processen har man identifierat vilka styrkeområden Vadstena med omnejd har. Dessa har samlats under fyra teman eller rubriker.

– *Vättern och slätten* som en symbolik för Omberg, Tåkern, åkrarna och rapsfälten, berättar Jessica Hallros. 81 procent av Vadstena är åkermark så det är en väldigt stor del av kommunen.

Vadstena kommun består av 81 procent åkermark. Stolta och duktiga lantbrukare förvaltar och utvecklar den.

– Det andra är *Pilgrims mål och rekreation*. Även där har vi en lång tradition. Många går hit och många söker sig till miljöerna både i staden och på landet, för att få lugn och ro. Kanske man söker sig till Borghamn för att hitta sig själv, meningen med livet, det är mycket reflektion. Det är väl religionen som påverkar.

– Det tredje området är den *Pittoreska medeltidstaden* som väl Vadstena varit mest känt för. Det är absolut en styrka som vi ska fortsätta förvalta och utveckla.

– Det fjärde området är *Kreativa upplevelser och uttryck*. Det finns väldigt mycket kreativitet. Många konstnärer liknar ljuset över åkrarna vid ljuset i Österlen. Vi har många författare som finner arbetsro på landsbygden här. Inne i staden har vi Shakespeare och Vattenakademin och konstrundor, mycket skapande verksamhet som också är en styrka för platsen.

– Det är de fyra områdena som jag ser att vi kan stå för ett bra innehåll i. Jag tror det finns möjlighet och vilja att fortsätta utveckla. Det fungerar definitivt som ett tema som går att kommunicera och det finns en efterfrågan också, tror jag.

En närmast oundviklig del när man talar om Vadstena är förstas maten. Den sorterar logiskt under temat *Vättern och slätten*.

– Nu har vi inte jättemycket gårdsbutiker med vi har mycket nytänkande inom lantbruket, berättar Jessica Hallros. Här finns alternativ odling, man vågar testa nytt, det finns fiskodling, de som testat att odla quinoa, ibland är det väldigt experimentellt.

– Vi har stolta och duktiga lantbrukare!

Vad säger entreprenörerna?

– De tycker nog det här är bra. Det har varit ett stort engagemang på det vi gjort.

– Målsättningen är att de som vill ska ha en möjlighet att erbjuda sitt till en utländsk marknad, allt från vad den internationella gästen efterfrågar, hur jag säljer min produkt och hur man kommunicerar med den internationella gästen. Den kunskapen vill man ju att de ska erhålla under projektet.

– Finalen är den internationella mässan. En förutsättning för att vara med där, är att göra sig begriplig och bokningsbar.

Projektägare:
Vadstena Kommun
Insatsområde:
företagande
Stödtyp: allmänt
projektstöd

Projektet är ett svar på utlysningen från Sardinien med nio LAG-kontor i fyra deltagande länder - Italien, Rumänien, Lettland och Sverige. Det består i transnationellt informations- och erfarenhetsutbyte, standardiserad produktutveckling, utveckling av metodologi och datainsamling för jämförelse och möjlig utvärdering, lokala utbildningar inom hållbarhet och marknadskommunikation samt stödsatser i form av varumärkesplattform och digital verktygslåda för marknadsföring och samverkan kring marknadsföringsinsatser. Arbetet genomförs i tre steg.

Mötesplatsen blir mötesplats igen

Kulturens möjligheter över allehanda gränser och de upplevelser som genereras av till exempel konst tas tillvara och utvecklas. Genom att skapa en skulpturpark i Vadstena Folkets Park vill projektet Art Camp uppnå flera mål.

Projektledarna Nada Tenzeric och Ida Olai i skulpturen Fika med aliens av Olav Lunde.

– Tanken är att man blir accepterad. Aliens är ju annorlunda. Att sätta sig och ta en fika har alltid varit acceptans här i Sverige. Han har gjort en mötesplats i en mötesplats.

Folkparkernas betydelse har varit väldigt stor. Här träffades man, inte alltid bara för att roa sig. Parkernas guldålder är förbi men historierna, minnena, samhällspåverkan, den speciella delen av kulturhistorien och allt som de betytt gör folkparkerna till något stort.

Det konstateras i projektansökan att "Våra vackra Folkparker i Sverige är hotade av nedläggning och rivning idag". En förhoppning med projektet Art Camp är att Vadstena Folkets Park ska bli en ny mötesplats med innehåll som är anpassad till dagens behov och efterfrågan.

Ida Olai kom med idén till en skulpturpark i Vadstena Folkets Park medan hon och den nytillträdde ordföranden för parken, Magnus Gustavsson, väntade inför ett möte.

– Samma kväll var det konstnärsmöte och Ida sa att vi ska göra en skulpturpark i Folkets Park, berättar Nada Tenzeric som liksom Ida är projektledare för Art Camp.

– Jag och Ida hade en tanke att samarbeta med föreningar, konstnärer andra aktörer.

– Man kan bara ta sig framåt genom samarbete, tillägger Ida.

Konstnärer från sju kommuner skulle bidra till parken och även på andra sätt i projektet som är långt mer än att "bara" ställa upp skulpturer i parken.

Foto: Ida Olai

– Det är ju så att vi vill ha en relation, den här personliga kopplingen med konstnärer och andra som kommer hit. Hittar vi koncept så vi kan få det här närmare mötet utan att bara utlysa något projekt och det kommer någon från någon annan del av världen och bara försvinner härifrån.

Foto: Ida Olai

Konstnären Sissi Westerbergs skulptur.

– Vi ville ha både resultat och den här personen och knyta den till parken. Vi hade olika sätt som vi jobbade med. Nu efter ett år har vi lyckats bra med det.

Hur hittade ni rätt skulptörer till projektet?

– Skulptur är inte en tavla. Det är faktiskt specifika hantverkskunskaper man måste ha. Vi hade 22 ansökningar första vändan.

Totalt ska tolv permanenta skulpturer ställas upp i parken. Det ska bli fyra skulpturer per år fram till 2021. På rekommendation från bland andra Konstnärliga rådet har man inför andra etappen öppnat upp för hela länet att ansöka.

– Nu är det länet som gäller. Vi blev så begränsade med sju orter. Det finns väldigt mycket duktiga konstnärer och vi måste tänka lite större där. De ska ha en relation till Folkets Park. Olika åldrar, olika relation till Folkparken. Det är sådana personer vi vill ha.

Ni pratar om relationer till folkparker. Finns det något tema för skulpturerna?

- Temat är traditioner, historia, minnen.
- Projektet är så stort. Det handlar också om att rädda folkets parker. De är ett kulturarv anser vi.
- Här har våra förfäder gått, mormor och morfar och det finns så mycket historier, både glada och sorgsna. Alla teman är gjorda på Folkets Parks historia. Parkens skulpturer bygger på Folkets Parkshistorier.

Många förknippar folkparkerna mest med dans, nöje och festande. De har haft en mycket bredare roll. Nada tar ett exempel:

– Förr när parken startades var det en massa politiska diskussioner här. Man bildade sin politik i folkparker i Sverige. Så stod man och agiterade och diskuterade. Man fick ju inte prata fritt överallt. Skulptören Linn Carlehed har inspirerats av detta, och av råkor, för sin skulptur.

– Något annat som också är spännande i parken är att det finns en gravplats från år noll. På invigningen kommer de från Läns museet och guidar här. En annan del är omgivningarna med åkrar och rapsfält. De stora gamla ekarna både i och utanför parken bidrar till en speciell skönhet och värdighet på denna plats så fylld av historia, möten då, nu och framtida.

Projektledarna Nada Tenzeric och Ida Olai i rapsfältet utanför Folkets Park.

Foto: Ida Olai

Invigning av de första skulpturerna.

Projektägare:
Folkuniversitetet Region Ost
Insatsområde: livskvalitet & attraktivitet
Stödtyp: allmänt projektstöd

”Projektet vill nå ut till barn och ungdomar, personer med utländsk bakgrund, föreningar och konstnärer i Östergötland. Syftet är att utveckla nya sätt och aktiviteter som kan besjäla Vadstena Folkets Park och bidra till dess överlevnad samt bidra till att utveckla och förstärka platsens identitet, historia och återkoppla platsen till Vadstena igen.”

För maximal kokomfort

En viktig del inom djurhållning är att djuren har det bra. På Valsinge gård ska man bygga en helt ny sorts liggbädd i det nya stallet för mjölkarna. Korna kommer få det ännu bättre.

Här utanför, bakom Ylva och Erik, ska det nya stallet byggas och dockas med det gamla.

På Valsinge gård har man mjölkkor och ett stort engagemang för att de ska ha det riktigt bra. Allt foder odlas på gården. Gården har så kallad konventionell drift. I dagsläget har gården 74 mjölkkor och 110 hektar åker, arrenden inkluderade.

Jenny klipper korna

Ylva Righard och hennes son Erik berättar om projektet med planerna på ett nytt djurstall. Det är för Sverige en mycket ny modell, faktiskt finns bara en enda gård i landet som har de här bäddarna med kompostering.

– Jag jobbar som veterinär och har hört talas om att man kan bygga på det här viset, berättar Ylva. Det finns en besättning i Sverige som har provat. Jag har varit där ibland som veterinär på jourerna. Det ingick i mitt jourdistrikt. Jag har sett många lösdrifter som inte är så mycket bättre för korna egentligen. Det här tänkte jag är något jag vill ha hemma.

– Det är en ny teknik som inte är beprövad i Sverige. Vi behövde ta hjälp från Danmark för projekteringen för att lära oss hur det ska vara byggt för att fungera.

Vad är den stora skillnaden mot de vanliga bäddarna?

– Komposteringen ger värme i bädden.

Detta är inte bara den stora skillnaden. Hur ladugården och bäddarna anläggs innefattar mycket mer än så.

Med en kompostbädd som håller sig torr erbjuder den korna en mjuk liggyta. Korna kan annars få tryckskador av att ligga på ett hårt underlag.

De vanliga bäddarna i lösdrift är visserligen bra men det beror även av sådant som om man har mjölkkor eller köttjur. Brister och begränsningar finns dock:

- Ska man ha mjölkkor så äter de mycket och bajsar mycket. Det går åt fruktansvärt mycket halm, det är väldigt dyrt också, plus att det lätt blir skitigt i alla fall eftersom det lätt kletar ihop blir inte luftigt.
- Till köttjur fungerar det bättre men inte alltid bra.

Allt är inte självklart eller enkelt med det nya.

- Det är väldigt spännande men en utmaning att få det att fungera väl eftersom vi har ett så kallt vinterklimat.

- Vi har fått kontakt med ett europeiskt projekt. Det finns ett forskningsprojekt som är ett samarbete mellan flera lantbruksuniversitet om hur man sköter sådana här bäddar och hur det ska byggas. De ska ha en workshop i maj i lantbruksuniversitetet i Uppsala. Det är lite för sent för då ska vårt bygge vara igång.

Bäddarna avger fukt och värme så det måste vara en bra ventilation i byggnaden.

- Så det gäller att man konstruerar byggnaden rätt. Vi har lärt oss jättemycket på resan.

- Det blir väldigt miljövänligt för det blir en mycket bra gödsel. Man tappar inte mycket ammoniak för det är bundet i mikroorganismer.

- Vi känner ju att det är framtidens stall vi ska bygga.

Hur vanligt är det med sådana här bäddar i andra länder?

- Det började i USA. 2001, tror jag. I Nederländerna finns ett fyrtiotal, i Danmark under tio. Det finns i Kanada också.

Bortsett från att korna mår bättre. Kommer ni kunna mäta det här i ökad mjölkproduktion?

- Det påstås det och vi hoppas det. Korna kommer få det bättre på flera sätt så det är svårt att veta vad som ger effekt.

- Vinst för oss rent livskvalitetsmässigt är när vi ser att korna mår bra. De har det bra nu också.

- Vi vill att det ska vara riktigt bra för korna!

Projektägare:
Kossan Klara AB
Insatsområde: företagande
Stödtyp: projektstöd till företag

"Vi vill bygga en ligghall med "compost bedded packing", dvs en kompostbädd med flis och spån där man får en komposteringsprocess som alstrar värme och därigenom skapar en torr liggyta. Det ger en optimal komfort för korna. Här ansöker vi för själva projekteringen."

Projektet kommer att möjliggöra en fortsatt mjölkproduktion på Valsinge gård. Nybyggnationen är dessutom billigare än en gängse byggnation för robotmjölkning. Framför allt kommer det här ge en "mycket god djurvälstånd och därmed en god djurhälsa". Sammantaget kommer investeringen även att stärka företagets konkurrenskraft.

Goda resultat i aktiv bygd

En inomhushall för boulespel och andra aktiviteter var efterlängtat och blev direkt välbesökt. Multiarenan vid badet blev också en populär anläggning. En bok om Hannäs har också gjorts, fast i ett annat projekt.

Boulespel pågår. Hallen är välbesökt och stämningen är mycket bra.

I området som kallas Hannäs bor cirka 480 personer. Tre byar ingår området: Hannäs Kyrkby, Rumma och Kvarnvik. Namnet Hannäs omnämndes första gången 1383, då som Hananäs. Namnet är en sammansättning av tupp (hane) och näs.

Allting startade med att pensionärerna förlorade sin gamla boulehall. Projektet samlade bygden före, under och efter genomförandet som avlöpte mycket fort. Nu kan alla äldre och föreningar nyttja den nya fina inomhushallen vars underlag kommer vara flexibelt för att kunna anpassas efter olika aktiviteter.

– Det har blivit 35 uthyrningar sedan invigningen i oktober, berättar Helen Jerrebrant. Hallen invigdes 7 oktober det vill säga för två månader sedan. En av kommunens medarbetare var här och tittade på det. Så mycket uthyrning är det inte ens centralt.

– Det har startat ett företag som har hundkurser som agility, rallylydnad med mera. Jag tror de kommer söndagar och måndagar, de har fyra kurser då. De var först hit.

Brukshundsklubben i Valdemarsvik kommer också. Det finns hur många möjligheter som helst.

– Vid invigningen fick man prova på inomhusskytte så en sådan anläggning ska vi köpa in. Digitalt skytte är bra för det finns många jägare här. Man kan ha en sak på sin vanliga bössa och använda den.

Var grundsytet med hallen idrott eller boule?

– Det primära var att pensionärerna blev av med sin inomhushall för boulespel så det blev lite akut med just det bara att få en inomhushall för boulespel, fortsätter Helen Jerrebrant. Då började vi fundera på vad vi vill ha. Att bara bygga en boulehall kändes inte helt rätt.

– Vi hade ett öppet möte för alla dit man fick komma med idéer sedan tittade vi på vad som var möjligt att genomföra nu. Då bestämde vi oss för en hall där man kan göra många olika saker och en multisportarena, det är vad vi maktar med i det här projektet. Resterande delar ligger kvar på den här listan så vi uppnår målen som vi tänkt oss. Det här är bara ett steg i allt.

Helen Jerrebrant vid smidesträdet med de graverade löven som berättar om vem som skänkt pengar för att hallen skulle kunna förverkligas.

I hallen finns ett smidesträd på en vägg. Löven som hänger där har en speciell mening som hör ihop med den lyckade finansieringen.

– Vi samlade in lite egna pengar, säger Helen Jerrebrant. Hur ska vi få ihop 600 000? Man får köpa sig löv. Brons silver och guldlöv beroende på hur mycket man skänkt.

– Den lokala smeden har gjort trädet som han ritat och gjort. Diana som är guldsmed, hon bor inte här men är härifrån, har gjort löven och graverat.

Blev det 600 000?

– Vi fick 300 000 från Idrottslyftet men resten har vi samlat in lokalt. Föreningar, företag och privatpersoner har skänkt.

Ni har också anlagt en multisportarena nära badplatsen. Hur har det gått med den?

– Den ingick i projektet och var färdig Valborgsmässoafton. Invigningen, den offentliga, kom lite senare på Landsbygdens dag. Det har varit jättemycket besök där, även utifrån, under sommaren.

Helen Jerrebrant har även drivit ett eget litet projekt och skapat en härlig beskrivning av Hannäs i form av en bok.

– Jag ville göra en liten presentation över Hannäs som lockar till intresse, säger hon. Det är mycket som händer här.

Boken berättar vad man kan göra i Hannäs och hur det är att bo här. Till exempel har en fritidsboende skrivit i boken och som är uppvuxen här. Det är många foto-

grafier från många fotografer. Allt bidrar till en mycket inspirerande bok.

– Den har jag tänkt ska finnas att bläddra i här i lanthandeln, på Marias hus, ICA Sturefors och hos turistbyråerna i Åtvidaberg och Valdemarsvik. Kanske blir det ännu fler platser.

– Jag kommer nog göra större insatser när det närmar sig vår och turistsäsong.

Helen Jerrebrants inspirerande bok om Hannäs.

Projektägare:
Kossan Klara AB
Insatsområde: livskvalité & attraktivitet
Stödtyp: allmänt projektstöd

"Utveckling av området i form av aktivitetsanläggningar för att öka samförståndet mellan generationer och kulturella skillnader. Förbättra möjligheterna för dem som har lite svårare att delta i aktiviteter p g a ålder, handikapp eller andra orsaker."

Planen var att bygga en aktivitetshall då till exempel PRO under vinterhalvåret var tvungna att åka 2,5 mil till tätort för att spela. Multisportarenan planerades för att erbjuda gamla som unga möjlighet att utföra fler sporter än vad området då kunde erbjuda.

Integration genom landsbygd och natur

Ensamkommande ungdomar ges kunskap om den svenska landsbygden, natur och samhälle. Det ger dem också tillfälle att lära sig driva projekt. Ungdomsföreningen Ny på landet som startats ska självständigt leva vidare efter projektet.

Teamledarna.

Projektet *Ny på landet* startades som ett samverkansprojekt mellan tre Leaderområden under förra programperioden 2007-2013. Det sammanförde två omständigheter som kan ändras: Landsbygden en negativ befolkningsutveckling och utrikesfödda har inte upptäckt landsbygden som en plats att leva och verka på.

Ullbaggepriset i kategorin Integration på den nationella Landsbygdsgalan 2017.

Ny på landet belönades med det fina Ullbaggepriset i kategorin Integration på den nationella Landsbygdsgalan 2017. År 2019 var *Ny på landet* ett av de tre svenska projekt som nominerades till Rural Inspiration Awards som arrangerades i samband med att det Europeiska Landsbygdsnätverket tioårsjubileum. *Ny på Landet* nominerades i kategorin Social inclusion.

Det är alltså naturligt att det här projektet fått en fortsättning i ett nytt projekt. Inriktningen, upplägget och målgruppen är förstås nya. Projektet vänder sig till ensamkommande ungdomar i de sju kommuner som ingår i Folkungaland. Nu är mycket fokus på att genomföra läger och utbildningar, bilda en ungdomsförening samt att ta fram en bok och logotyp för den. I målsättningen med projektet finns att ungdomsföreningen *Ny på landet* självständigt ska leva vidare med projektets ungdomar som "rygggrad".

En viktig kunskap som deltagarna får är den om naturen. Att komma från ett land långt bort där inte mycket ens på-

minner om Sverige och det svenska betyder mycket nytt att lära. Teamledarna utbildas och kommer själva att lära ut mycket till ensamkommande ungdomar .

Är den svenska landsbygden och naturen som du trodde?

– Där jag kommer ifrån, den etiopiska landsbygden, finns många djur som man blir rädd för och blir skrämmd av hela tiden, säger teamledaren Abdiulaziz "Abdi" Hasan, 20 år, från Etiopien.

– När jag kom till Sverige trodde jag det var likadant. Jag ville inte gå ut i skogen. Sedan när jag träffade Ny På Landet fick jag lära mig att vara i skogen som andra personer, att det inte fanns farliga djur och så.

Tycker du om svenska landsbygden och naturen?

– Ja. Från början kände jag inte till den.

Teamledaren Abdiulaziz "Abdi" Hasan 20 år kommer från Etiopien har bott i Sverige tre och ett halvt år.

Samma fråga får teamledaren Sediqa Mohammad Sakhi, 25 år, från Afghanistan. Hon har bott i Sverige i nästan 3,5 år, är gift och har en dotter på tre.

– Jag tänker att Afghanistans natur inte är samma som i Sverige, berättar hon. I Sverige är det mycket rent och alla accepterar naturen. Det finns inte nedskräpning, det är förbjudet. Man måste lämna skräp i papperskorgar. I Afghanistan så kastar man skräp från bilen.

– Min man har berättat för mig att man inte får göra som i Afghanistan här.

– Sedan jag börjat på Ny på landet har jag fått lära mig hur man ska göra i naturen. Jag är tacksam för projektet som lär ungdomar som kommer från olika länder som inte kunde regler och vad man ska göra i Sverige. Vi kommer ju från olika länder och kulturer och regler.

Teamledaren Sediqa Mohammad Sakhi, 25 år, från Afghanistan. Hon har bott i Sverige i nästan 3,5 år, är gift med en afghansk man och har en dotter på tre år.

Vad är bäst med Ny på landet?

– Det bästa är att man får hjälpa ungdomar, säger Abdi. Jag brinner för det här att få ungdomar att lära sig få göra framsteg. Det är så många ungdomar som sitter på gatan och gör något inte värt att göra. Istället kan de vara med i Ny på landet. Vi lär oss prata svenska. Det är ett viktigt steg för ungdomarna för att kunna ta sig vidare och det är bra för landet också. Om ungdomarna inte kan språket klarar de inte det vardagliga livet. Det borde finnas Ny på landet i olika kommuner runt om i Sverige.

– Jag vill lägga till att vi behöver stöd för att gå vidare, vi behöver hjälp, fortsätter Abdi. Vi vill utveckla detta land. Vi vill bo och ha det som alla andra. Vi är inte farliga.

– Jag håller med om allt! säger Sediqa. Han sa allt jag tänker.

Foto: Jeanette Uner

Våra unga ledare i Ny på landet kryddar konferensen i Finland som handlar om integration på landsbygden i 4 europeiska länder.

Kommun: Alla inom Folkungaland
Projektägare: Folkungaland
Insatsområde: mångfald
Stödtyp: allmänt projektstöd

Namnet *Ny på landet* behölls från förra programperioden då detta är väl inarbetat och något av ett varumärke, trots att det nu är en annan inriktning och målgrupp. Syftet med projektet är att främja utbyte och samarbete mellan ensamkommande ungdomar och landsbygdsföreningar och arbeta för ökad kunskap om den svenska landsbygden. Parallellt med detta vill projektet också utveckla ungdomarnas kunskaper om natur och friluftsliv, lära dem att driva projekt, jämställdhet och presentationsteknik. I projektet ingår aktiviteter som att genomföra läger och utbildningar.

Handla mer lokalt

Värdet av att ha en lanthandel på orten är en av de viktiga ämnen som lyfts. Kan man bara få de boende att handla lite mer eller handla något alls i den lokala butiken så blir det genast skillnad. En barnbok illustrerar detta bra.

Butiksägaren i Brokind, Niklas Björk, och Håkan Nilsson framför Brokind's affär.

– Som landsbygdsministern sa när han var här så vill ju staten att butikerna på landsbygden ska finnas kvar och kunna utvecklas, säger Håkan Nilsson som jobbar för Landsbygdsmentorerna. Därför har det tagits till väldigt bra stöd. De kan få upp till 90 procent på vissa ställen och sedan kan de få visst stöd som alla kan söka.

– Det är mycket bra men det räcker ju inte. De söker stöd för att byta kylar och frysar men butikerna lever på försäljning. Det är därför jag tog kontakt med Folkungaland och ville göra ett projekt som gick ut på att få ortens befolkning att förstå värdet av butikerna.

– Projektet blev mycket bra, berättar Håkan Nilsson vidare. Vi gjorde bland annat en konferens där det var grossister, politiker och kommuner med, så det var jättebra.

– När vi hade aktiviteter på varje butik gjorde vi enkäter som folk fick skriva på. Vi fick väldigt intressanta svar. En fråga var: Vad ska ni göra för att butikerna ska finnas kvar? 90 procent svarade att vi måste handla lite mer.

– Sedan är det enkelt att räkna på det här. Vi kan ta de minsta butikerna och de mellanstora. Om man skulle kunna få ett ökat försäljningssnitt med 50 kronor per kund som man redan har så pratar vi om ungefär en miljon på ett år. Det är ju inte så höga krav att du ska handla jättemycket.

– Då har man räknat på de kunder man redan har men om någon handlar lite till och det kommer några till så ökar det snart.

Håkan Nilsson tar ett exempel på ett vanligt beteende för den som arbetar i en större ort men bor på landsbygden. Man handlar då ofta på en stormarknad innan man kommer hem.

– Sedan är det dags för att ta en kopp kaffe när man sitter hemma och upptäcker att kaffet är slut. Sätter du dig och åker till Linköping och köper kaffe? Nej du går hit, till lanthandeln.

Miljöaspekten är en annan viktig del i detta.

– Tänk om butikerna skulle läggas ner på landsbygden. Då blir det en otrolig bilkörning.

Lanthanhandlare hanterar förstås inte bara livsmedel. Det är paket, någon är ombud för apotek och någon för Systembolaget och så vidare.

– Kommunerna har något som kallas landsbygdstrategi. De vill vidareutveckla servicepunkterna hos lanthanhandlare.

Utöver allt sådant här så utgör butiken en samlingspunkt, en mötesplats. Man träffas utanför eller i butiken och utbyter några ord.

– Det är så enkelt. Många tar till sig det och säger att det är klart att vi kan handla lite till. En annan sak är också det här med värdet för orten. Det har med allt att göra förskolor, äldreomsorg och allt att göra.

– På vissa orter där butikerna lagt ner då har huspriserna gått ner. När media skriver om butiker på landsbygden är när de läggs ner och så skriver de att det är jättesvårt att driva dem.

I det här finns också de höga grossistpriserna för småbutiker. Man tjänar ibland på att handla på en stormarknad istället för hos sin egen grossist. Butiksinnehavaren måste

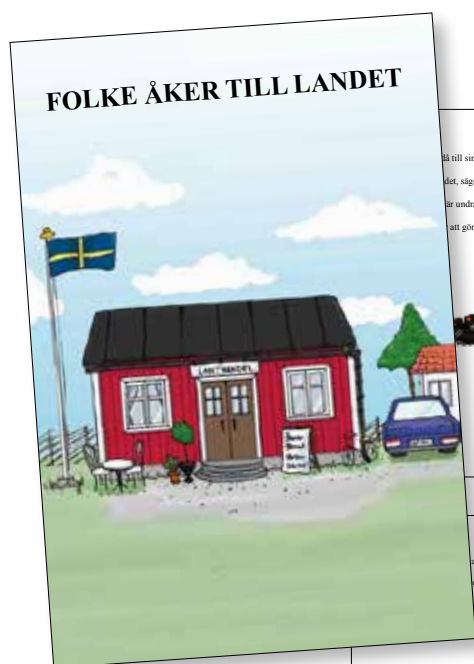
själv vara aktiv och lyhörd så butiken inte "bara finns" där. Inne i butiken ska det vara trevligt och varorna snyggt presenterade. Kampanjer och aktiviteter är bra för att hålla affären levande och intressant. Kundrelationerna är av enorm betydelse.

Barnboken *Folke åker till landet* trycktes i 10 000 exemplar. Den är en pedagogisk, trevlig och lättillgänglig. Budskapet är projektets andemening men fint presenterat. Ett utdrag:

"Farfar säger att dom tycker mycket om butiken och att den är viktig för landsbygden. För att säkra framtiden i den lokala affären räcker det att handla lite extra varje gång man besöker den."

– Det ska inte vara för mycket text för då läser man inte, säger Håkan Nilsson. Boken har bild och tydlig text så det tycker jag var bra.

Den här boken kan med fördel läsas av och för barn. Man kan säkert få igång samtal kring vad den berättar.

Utdrag ur Barnboken *Folke åker till landet* som trycktes i 10 000 exemplar.

... till sin vän i stan.
... det, säger Folke.
... undrar hans vän.
... att göra säger Folke.

Här på landet hos farmor och farfar finns
ingen lekpark, men massor att göra.

... an ha många olika tjänster till
... el, Systembolag och utkörning
... rarar av att ta sig till affären.

Farfar säger att dom tycker mycket om butiken
och att den är viktig för landsbygden.
Utan den skulle många få flytta härifrån.
För att säkra framtiden i den lokala affären räcker det
att handla lite extra varje gång man besöker den.

Kommun: Alla inom Folkungaland
Projektägare:
Ideella föreningen Folkungaland
med firma
Insatsområde: företagande
Stödtyp: allmänt projektstöd

Syftet med projektet är att ge landsortsbutikerna en stor möjlighet att överleva och utvecklas genom ökad kunskap och förståelse om dess värde på orten. Projektet drevs i nära samarbete med Landsbygdsmentorer och 17 lanthanhandlare inom samtliga kommuner som ingår i Folkungalands verksamhetsområde.

Röster från projektet

”

*Som en del i det mer omfattande
arbetet var stödet från Folkungaland,
ja Leader, avgörande.”*

*”Vi hade ingen ekonomi att göra det här utan hjälp.
Bygden fick ett lyft.*

Det här hade inte blivit av utan Leader.

A close-up photograph of a field of blue linum flowers. The flowers are small, five-petaled, and have a delicate, papery texture. They are scattered throughout the frame, with some in sharp focus and others blurred in the background. The green stems and leaves of the plants are visible, creating a dense, textured background. The lighting is soft and natural, suggesting a sunny day.

*Jeanette hjälpte oss vidare när vi kört fast.
Hon är toppen! Det blev så bra!*

Utan Leaderstödet hade vi inte kommit vidare.

Det var en massa pappersjobb som vi inte räknat med men kansliet på Folkungaland hjälpte till på ett jättebra sätt. Vi behövde det här!

Nu har alla här i området fått nytta av vår satsning.

Nu kan vi låta verksamheten gå framåt.

Styrelsen (tillika Local Action Group) är den beslutande styrelsen i leaderarbetet. Styrelsen ansvarar ytterst för hela verksamheten med särskilt ansvar för budget, personal, övergripande frågor och bedömning och beslut av projektansökningar.

Jan Owe-Larsson
Ordförande

Ibrahim Beganovic
Vice ordförande

FINSPÅNG

Camilla Brandt
Ordinarie Ideell

Mats Rosander
Ordinarie Privatsektor

Frida Granath
Ordinarie Offentlig

Thomas Lindholm
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Carl-Gustaf Mörner
Suppleant Offentlig

LINKÖPING

Ann-Christine Lekberg
Ordinarie Ideell

Laila Mårdh
Ordinarie Privatsektor

Lars Vikinge
Ordinarie Offentlig

Claes Wadsten
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Rebecka Hovenberg
Suppleant Offentlig

MJÖLBY

Rolf Båvius
Ordinarie Ideell

Kristin Henrysson
Ordinarie Privatsektor

Anders Steen
Ordinarie Offentlig

Jeanette Blackert
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Mats Allard
Suppleant Offentlig

MOTALA

Lars-Göran Svensson
Ordinarie Ideell

Monica Wall
Ordinarie Privatsektor

Jan Arvidsson
Ordinarie Offentlig

Ibrahim Beganovic
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Anna Källström
Suppleant Offentlig

NORRKÖPING

Boel Johnsson
Ordinarie Ideell

Eddie Ugglä
Ordinarie Privatsektor

Annette Sjö
Ordinarie Offentlig

Åsa Wernmarker
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Ingrid Cassell
Suppleant Offentlig

VADSTENA

Ida Olai
Ordinarie Ideell

Magnus Reimhagen
Ordinarie Privatsektor

Peter Karlsson
Ordinarie Offentlig

Charlotte Erlander
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Lars Murling
Suppleant Offentlig

ÅTVIDABERG

Björn Kanebäck
Ordinarie Ideell

Tommy Aarna
Ordinarie Privatsektor

Joakim Magnusson
Ordinarie Offentlig

Anna Thuresson
Suppleant Ideell,
Suppleant Privatsektor

Fredrik Ebbestad
Suppleant Offentlig

Har du en projektidé? Så här går det till.

Kontakta oss gärna på Folkungaland och presentera projektidén. Genom att stämma av er projektidé med oss ökar möjligheterna att ert projekt blir beviljat. Därefter fyller ni i ansökan.

Välkommen att kontakta oss

Verksamhetsledare:
Jeanette Unér
mobil 070 460 35 06
jeanette@leaderfolkungaland.se

Administration/kansli
Kerstin Gustafsson
mobil 070 091 6027
kerstin@leaderfolkungaland.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Folkungaland, c/o Vreta Kluster, Klustervägen 13, 590 76 Vreta Kloster • www.leaderfolkungaland.se